

**СТУДІНСЬКА ГІМНАЗІЯ
КАЛУСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

10 січня 2024

**НАКАЗ
с. Студінка**

№ 15/03-01

**Про призначення відповідальної особи
та організацію роботи з питань протидії
булінгу в закладі на 2024 рік**

На виконання частини другої статті 25, частини третьої статті 26, статті 54, частини першої статті 64, пункту 2 частини другої статті 71 Закону України «Про освіту», керуючись листом Міністерства освіти і науки України № 1/11-881 від 29.01.2019 року «Рекомендації для закладів освіти щодо застосування норм Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18.12.2018 року № 2657-VIII з метою створення у закладі безпечного освітнього середовища, вільного від насильства та булінгу (цькування)

НАКАЗУЮ

1. Призначити відповідальною особою з питань протидії булінгу у закладі на 2024 рік педагог-організатора **Лилак Оксану Богданівну**.
2. Відповідальній особі з питань протидії булінгу **Лилак О.Б.:**
  - 2.1. Організувати проведення регулярного моніторингу безпечності та комфортності освітнього середовища закладу шляхом опитування, анкетування та вжиття відповідних заходів реагування.
  - 2.2. Здійснення контролю за виконанням плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) у закладі та розгляд скарг про відмову у реагуванні на випадки булінгу (цькування) за відповідними заявами.
  - 2.3. Ввести в дію Журнал звернень про випадки булінгу в Студінській гімназії.
Лютий 2024
3. Затвердити Методичні рекомендації щодо формування безпечного освітнього простору, запобігання булінгу в Студінській гімназії (Додаток 1)
4. Затвердити План заходів щодо запобігання та протидії булінгу на 2024 рік (Додаток 2).
5. Затвердити Положення про антибулінгову політику (Додаток 3).
6. Внести зміни до посадових інструкцій працівників закладу з урахуванням змін, зазначених в останній редакції Закону України «Про освіту».
Адміністрація закладу
7. Затвердити порядок подання та розгляду звернень про випадки булінгу в закладі від учнів, їх батьків, законних представників, інших осіб (Додаток 4).
До 10.03.2024 р. Лилак О.Б.

8. Затвердити порядок реагування на доведені випадки булінгу та відповідальність осіб причетних до булінгу (Додаток 5).

До 10.03.2024 р. Лилак О.Б.

9.Заступнику директора з навчально-виховної роботи Кульбанській Н.З., практичному психологу, соціальному педагогу Антоневиц І.В. організувати просвітницьку роботу з учасниками освітнього процесу щодо запобігання жорстокому поводженню над дітьми протягом 2024 року.

10.Педагогічним працівникам:

10.1.Забезпечити виконання Плану заходів щодо запобігання та протидії булінгу на 2024 рік.

10.2.Не допускати випадків фізичного та психологічного насильства, образ, недбалого й жорстокого поводження з дітьми.

Протягом 2024 року

10.3.Формувати в учасників освітнього процесу толерантне ставлення один до одного. Протягом 2024 року

10.4.Уникати проявів жорстокого ставлення до учнів, приниження їхньої честі, гідності та інших форм насильства (фізичного або психічного).

Протягом 2024 року

10.5.Терміново інформувати адміністрацію закладу про будь-які випадки неправомірного поводження по відношенню до учнів.

10.6.Інформувати невідкладно директора закладу про випадки булінгу та домашнього насильства.

11. Демедюк М.В.до 10.03.2024 р. розмістити на веб-сайті закладу: правила поведінки здобувачів освіти в закладі; план заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькування) в закладі; порядок подання та розгляду звернень про випадки боулінгу в закладі від учнів, їх батьків, законних представників, інших осіб; порядок реагування на доведені випадки боулінгу та відповідальність осіб причетних до боулінгу; корисні посилання для учнів, батьків, педагогічних працівників щодо протидії булінгу.

12.Контроль за виконанням цього наказу залишаю за собою.

Директор гімназії

З наказом ознайомлені

Юрій ЛИЛАК

Наталія КУЛЬБАНСЬКА

Оксана ЛИЛАК

Ірина АНТОНЕВИЧ

**Методичні рекомендації
щодо формування безпечного освітнього простору, запобігання булінгу
та мобінгу в Новій українській школі**

Концепція Нової української школи (НУШ) передбачає перезавантаження української шкільної освіти. Щоб не загострювати кризових явищ, які закономірно виникають у періоди реформування та модернізації освіти, перезавантаження має відбуватися психологічно коректно, поетапно і поступово, з відповідними роз'ясненнями та інструкціями. Це стосується діяльності усіх педагогічних працівників системи освіти, в тому числі практичних психологів і соціальних педагогів закладів освіти. Перезавантаження, тобто оновлення існуючого алгоритму професійної профілактичної та розвиткової діяльності, передбачає: перегляд методології роботи з учнями, батьками, вчителями; зміну акцентів та пріоритетів з процесу на результат з використанням ефективних методів практичної психології та соціальної роботи. Одним із важливих пріоритетів освітнього процесу в НУШ є створення соціально безпечного простору шляхом формування в учнів вміння правильно поводитись у небезпечних та критичних ситуаціях загрози життю, честі та гідності особистості, булінгу, мобінгу, надавати допомогу собі та іншим.

Проблема булінгу – це соціальна проблема всього світу. Міжнародні дослідження PISA у 2015 вимірювали рівень булінгу, використовуючи відповіді з погляду постраждалих. Учні пропонувалося відповісти, як часто вони піддавалися певним діям за останні 12 місяців (ніколи або майже ніколи, кілька разів на рік, кілька разів на місяць, раз на тиждень або частіше). До переліку цих певних дій входили *прямі ознаки булінгу* в освітньому середовищі, серед яких: інші учні спеціально залишали мене “не в темі” (соціальний булінг); інші учні насміхалися наді мною (вербальний булінг); інші учні мені погрожували (вербальний/фізичний булінг); інші учні викидали або знищували речі, що належать мені (фізичний булінг); інші учні били або штовхали мене (фізичний булінг); інші учні поширювали неприємні чутки про мене (соціальний булінг).

Результати дослідження PISA у 2015 році показали, що в багатьох країнах найпоширенішими формами булінгу є вербальний та фізичний. У середньому в країнах OECD (Організація Економічного Співробітництва та Розвитку, яка проводить тестування PISA) близько 11% учнів відповіли, що постійно (бодай кілька разів на місяць) піддаються насміханням, 8% – що стають об'єктами неприємних чуток у школі, 7% - часто залишаються “не в темі”. У середньому в країнах OECD близько 4% учнів звітували, що їх б'ють або штовхають мінімум кілька разів на місяць, хоча в залежності від країни цей показник варіюється у межах від 1 до 9,5%. 7,7% учнів звітували, що їх б'ють кілька разів на рік. Така ж частка учнів відповіла, що інші учні їм погрожують, та 11% – що їхні особисті речі ламають або забирають кілька разів на рік. Ризик піддатися булінгу зростає для дітей емігрантів, які приїхали в іншу країну у віці 13-16 років.

У середньому в країнах ОЕСД хлопці частіше за дівчат піддаються булінгу всіх форм, окрім навмисного залишання поза справами та поширення неприємних чуток. Серед країн ОЕСД у середньому 9,2% дівчат сказали, що вони стають жертвами неприємних чуток мінімум кілька разів на місяць, у той час як 7,6% хлопців звітували про те ж саме.

Булінг може погано впливати на академічні досягнення учнів, тому що емоційні, поведінкові й фізіологічні наслідки знуцання впливають на здатність учнів фокусуватися на академічних завданнях. У країнах ОЕСД учні, які показують нижчі результати в навчанні, звітували про незахищеність від словесного, фізичного та соціального булінгу. Учні, які показали найнижчі показники в науках, на 15% більше піддаються штовханням, ніж учні з вищими показниками в навчанні. Серед країн ОЕСД школи, де присутність булінгу є вищою (понад 10% постійно піддаються булінгу), показують у середньому на 47 балів нижчі результати в науках, порівняно зі школами, де булінг є рідшим явищем (менше 5% учнів постійно піддаються булінгу).

Існує негативний зв'язок між тим, що учень постійно піддається булінгу та почуттям приналежності до школи, задоволеністю життям, рішенням продовжити навчання, взаємодією зі школою і впевненістю в собі. Учні, які постійно піддаються булінгу, відчують себе в небезпеці й на сторожі та мають труднощі з пошуком свого місця в школі. У середньому у країнах ОЕСД 42% учнів, які постійно піддаються булінгу, і тільки 15%, які не піддаються, почувають себе аутсайдерами в школі. 26% учнів, які постійно піддаються булінгу, показали нижче вдовolenня життям (4 або менше балів за шкалою від 0 до 10). Тільки 10% учнів, які не піддаються булінгу, показали такий же рівень задоволеності життям. На це не впливає ні гендер, ні соціально-економічне становище учня або школи. У більшості країн учні, які постійно піддаються булінгу, більше відчують тривогу перед навчальними тестуваннями, навіть якщо вони підготовлені.

В учнів, які піддаються булінгу, частіше розвиваються негативні очікування про майбутнє. Близько 45% учнів, які піддаються булінгу планують залишити навчання після закінчення середньої школи. Близько 9% учнів, які постійно піддаються булінгу сказали, що вони постійно пропускають школу. Було встановлено зв'язок між дисципліною і булінгом, у середньому в країнах ОЕСД кількість учнів, які постійно піддаються булінгу, на 7% більша в школах з поганим дисциплінним кліматом. Важливою також є батьківська підтримка учнів. Учні, чий батьки не надають їм емоційної підтримки, частіше потерпають від усіх видів булінгу.

В 2018 році Україна вперше буде долучена до міжнародного дослідження PISA, якому передбачено анкетування учнів, адміністрації закладів освіти щодо стану соціального благополуччя та безпеки освітнього середовища.

За даними Генпрокуратури та Держстату, щороку в Україні близько 2,5 тисяч дітей намагаються здійснити самогубство. Причиною 40% самогубств є булінг, який здійснюється над дитиною у школі. Також важливо зрозуміти, що більшість дітей сприймають знуцання як належне, тобто в таких ситуаціях є в статусі свідка, і не стають на захист жертв булінгу. Таких 90% – які щодня це бачать і нічого не роблять. Якщо у своєму класі діти скажуть, що це ненормально, не смішно, не цікаво – в 99% випадків булінг припиняється [7]. У

контексті світу, Україна за даними ВООЗ у 2016 році займала 4 місце за рівнем проявів агресії серед підлітків, 9-те місце за кількістю жертв цькування серед п'ятнадцятирічних. Заступник директора Українського інституту дослідження екстремізму Богдан Петренко зазначає, що «булінг фактично є зменшеною копією терористичного акту, і крайніми проявами булінгу є формування людиноненависницьких мотивів» [1].

За даними дослідження, проведеного ЮНІСЕФ у 2017 році, 67% дітей в Україні віці від 11 до 17 років стикалися з проблемою булінгу (цькування) протягом останніх трьох місяців; 24% дітей стали жертвами булінгу і 48% з них нікому не розповідали про ці випадки. Це тривожні цифри, особливо в той час, коли Україна переживає конфлікт, внаслідок чого майже 1,6 мільйона людей, у тому числі 220 тисяч дітей, стали внутрішньо переміщеними особами. Результати дослідження переконливо свідчать, що діти, закриті до спілкування, а також діти з сімей з низьким рівнем прибутку, піддаються булінгу вдвічі частіше ніж інші. Окрім цього, внутрішньо переміщені діти є більш вразливими до різних форм насильства, пов'язаного з конфліктом. Це впливає на їхню соціальну поведінку. Економічні труднощі також опосередковано підвищують ризики булінгу та загрожують соціальній інтеграції таких дітей [2].

Педагогічним працівникам треба чесно визнати, що такі показники опосередковано вказують на те, що у виховній роботі закладів освіти є значні прогалини, які недопустимі в НУШ. Якщо в закладах освіти і здійснюється, відповідно до звітів адміністрацій, профілактика ситуацій насилля, булінгу, мобінгу

– вона є неефективною, недостатньою. Отже, профілактична робота класних керівників і працівників психологічної служби потребує перезавантаження, оновлення: відмови від неефективних, формальних видів роботи і запровадження якісного психологічного супроводу, соціально-педагогічного патронажу освітнього процесу та сучасних технологій профілактичного виховання на годинах спілкування класних керівників в кожному закладі освіти.

В умовах сучасної децентралізації влади кожен заклад освіти має самостійно проаналізувати якість профілактичної роботи із попередження насилля, булінгу, мобінгу. Для цього необхідно комплексно вивчити це питання за допомогою наступних методів: аналізу проведеної роботи; спостереження за міжособистісною поведінкою учнів; опитування (анкетування) усіх учасників освітнього процесу; психологічної діагностики мікроклімату, згуртованості класних колективів та емоційних станів (стану благополуччя) учнів; соціального дослідження наявності реферетних груп та відторгнених в класних колективах; визначення рівнів тривоги та депресії в учнів. Профілактична робота в сучасній українській школі – це спільна відповідальність педагогічних працівників, адміністрації та батьків.

Термін «Булінг» з'явився в 1990-х з легкої руки британського журналіста Ендрю Адамса. «Bully» перекладається з англійської, як «хуліган» – звідси і утворене слово. Науковці досліджують явище булінгу вже протягом десятиліть, але й досі не існує єдиного визначення даного поняття. У вікіпедії можна прочитати наступне визначення: булінг (цькування) (від англ. bully – залякувати, цькувати,

задирати) — прояв агресії з подальшим залякуванням особистості і появою можливості її повного підпорядкування собі і своїм інтересам. Така поведінка дає можливість людині самоствердитися за рахунок когось, заслужити собі загальний авторитет (вікіпедія).

Першим запропонував визначення цього поняття Д. Ольвеус: «Булінг – ситуація, в якій учень неодноразово піддається негативним діям з боку одного чи кількох інших учнів». Термін «негативні дії» включає в себе досить різноманітну поведінку – від невербальних проявів агресії (ворожі погляди та зачіпання) до серйозних фізичних нападів. Д. Ольвеус наголошує на важливій характеристиці ситуації булінгу – повторюваності негативних дій, тим самим розмежовуючи булінг та одиничні незначні випадки агресії. Також, автор першим визначив, що булінг може бути прямим – фізична агресія (удари, штовхання, щипання, плювання, кусання, залякування, обзивання, жорстокі жарти, утискання через соціальний статус, релігію, расу, доторки сексуального характеру) та непрямим, що проявляється переважно у емоційній та пасивно агресивній поведінці (ізоляція, виключення з соціальної групи, поділ на категорії нижче і вище, ненависний погляд, непристойні жести, написання графіті, поширення пліток).

Першим офіційним визначенням булінгу, яке почало використовуватись у судовій практиці Великобританії, стало визначення Хелда: «Булінг – це тривале фізичне або психологічне насильство, яке чинить одна особа або група осіб по відношенню до особи, яка нездатна захистити себе в даній ситуації, з усвідомленим бажанням завдати болю, залякати або спричинити стрес іншій особі».

Національна Асоціація шкільних працівників США дає наступне визначення поняття булінгу: «Булінг – це динамічні і повторювані моделі вербальної або невербальної поведінки, що здійснюється одним учнем або групою учнів по відношенню до іншого учня, спрямовані на навмисне нанесення шкоди, за наявності реальної різниці в силі». Отже, булінг може бути ідентифікований за трьома головними ознаками: повторення, намір нашкодити та нерівність сили між учасниками ситуації.

Вікіпедія визначає, що м'обінг, іноді – моббінг (від *англ.mob* — юрба) — систематичне цькування, психологічний терор, форми зниження авторитету, психологічного тиску у вигляді цькування людини у колективі, зазвичай, з метою його витіснення. Якщо всі проти одного – це мобінг. Різниця між булінгом і мобінгом полягає в наступному: мобінг – це коли натовп нападає на одну людину, а булінг – це коли одна людина (хуліган, буллер) або декілька людей погрожують і залякують іншого.

Булінг, мобінг завжди мають наслідки, часто – тяжкі і для постраждалих осіб, і для свідків, і для тих, хто здійснював насилля: це і можливі психічні розлади, і погіршення інтелектуальних здібностей, і захворювання невротичного характеру, і зниження імунітету, і головні болі, і думки про вбивство агресорів і вчинення суїциду. Також соціальні наслідки: ізоляція та антисоціальна поведінка (девіантна, адиктивна, деліквентна), проблеми зі спілкуванням у дитячому та дорослому житті, низька спроможність до кар'єрного зростання, алкоголізм, наркоманія, злочинність.

У дітей, що постраждали від цькування найчастіше формується замкнутість як особистісна риса, руйнується віра у соціум, довіра до людей, вони абсолютно не вміють спілкуватися з навколишнім світом, наповнені страхами, тривогами і відчують себе безпорадними. Це може тривати від 2 до 3 років, якщо одразу не надати якісну психологічну та соціально-педагогічну допомогу.

Отже, цькування (булінг, мобінг) погано впливає на формування особистостей окремих учнів, мікроклімат у їхніх сім'ях та шкільну спільноту в цілому. Особливо небезпечною для психічного здоров'я дитини буде ситуація булінгу, яка триває тривалий час, наприклад, кілька місяців.

Розрізняють такі основні види булінгу – фізичний, психологічний, кібер:

I. Фізичний – агресивне фізичне залякування полягає у багаторазово повторюваних ударах, стусанах, підніжках, блокуванні, поштовхах і дотиках небажаним і неналежним чином;

II. Психологічний, в якому розрізняють:

- Вербальний – залякування чи глузування за допомогою слів, яке включає в себе постійні образи, погрози й зневажливі коментарі (про зовнішній вигляд, релігію, етнічну приналежність, інвалідність, особливості стилю одягу, поведінки і т. п.), погрози зашкодити;

- Соціальний – булінг стосунків, який є феноменом соціального вигнання, коли окремих дітей однолітки: не визнають або ігнорують – тактика ізоляції, бойкоту (не допускають до ігор, вечірок і т.п.), або вони стають жертвами чуток чи інших форм публічного приниження і осоромлювання;

III. Кібербулінг, кібермобінг – залякування у кіберпросторі (онлайн-комунікаціях) полягає у звинуваченні когось з використанням образливих слів, поширення брехні та неправдивих чуток, неприємної інформації через електронну пошту, онлайн-пости у соціальних мережах, або виключення когось з онлайн-груп. Сексистські, расистські та подібні їм повідомлення створюють ворожу атмосферу, навіть якщо не спрямовані безпосередньо на дитину.

Усі форми цькування (булінг, мобінг) – фізичний, вербальний, кібер та стосунків – мають тенденцію виникати одночасно. Часто постраждалі від кібербулінгу є водночас жертвами в офлайн. Проте на відміну від традиційного булінгу, коли потерпілий може знайти притулок удома, кібербулінг може спіткати людину будь-де та будь-коли, і тоді здається, що від нього неможливо врятуватися. І

у постраждалих, і у булерів найімовірніше будуть спостерігатися і діагностуватися такі емоційні стани: агресивність, депресія, тривога та сумний настрій. Кібербулінг також може дати можливість людині з меншою “могутністю” (сильною, авторитетною, соціально значимою) залякувати ту, яка здається їй більш “могутньою” [9].

Маркери булінгу – це те, що виділяється в поведінці дитини, і на що треба звернути увагу в першу чергу, і не залишити без уваги, без психолого-педагогічної реакції, корекції, впливу:

- Небажання дитини йти до школи(дитина називає різні причини);
- Наявні ознаки фізичного насилля(синці,подряпини,зіпсовані речі та ін.);

- Зміна поведінки дитини(дитина може бути надто спокійна,не хочерозмовляти з вами, має смуток, депресивність, в'ялість у стосунках, або навпаки, підвищується агресивність, імпульсивність та ін.);

- Різноманітні соматичні захворювання,дитина скаржитья на болі в животі,вголові, в інших органах;

- Депресивний стан;

- Порушення сну(погано засинає,спить,розмовляє у сні,вскрикує та

- ін.); ○ Агресія в поведінці,мові.

Учні, які знущаються над іншими, обирають своїми жертвами тих учнів, які знаходяться в не вигідному становищі через те, що є представниками національних меншин, перевелися з іншого навчального закладу, потребують особливих освітніх умов, відрізняються фінансовим, соціальним рівнем, поведінкою, манерою одягатися, зовнішнім виглядом, манерою говорити. Учні стверджують, що використання соціальної ізоляції та цькування по відношенню до інших є наслідком соціальної невідповідності у групі. Об'єкт цькування, зазвичай, можна визначити за деякими характеристиками: зовнішній вигляд (стиль в одязі – не відповідає сучасній тенденціям в моді); національна приналежність (акцент); фізичні дані (слабкі в порівнянні з однолітками); ступінь засвоєння знань; занижена самооцінка; схильність до тривог і страхів (жертву мобінгу легко вивести з рівноваги, вона може розплакатися, полохлива, викликає відчуття безпорадності) [4]. Соціальна невідповідність деякими, більш сильнішими учнями, сприймається як відхилення і призводить до несумісності між культурою однолітків і зміни ставлення до інших осіб. Навіть ті, хто не беруть активної участі у залякуванні, не хочуть спілкуватися з жертвою через соціальний тиск [10].

Д. Ольвеус вважав, що існують чотири механізми, які можуть сприяти розповсюдженню шкільного булінгу [8]:

- 1) до процесу булінгу включається соціальне наслідування, тобто спостереження за проявами агресивних дій одного учня по відношенню до іншого заохочує інших дітей до участі в подібних актах, особливо якщо хуліган є "успішним" у завоюванні жертви;

- 2) ослаблення заборон проти агресивних тенденцій: коли дитина бачить, що хуліган отримує винагороду за прояв агресивної поведінки, це зменшує її власні заборони відносно участі в агресивних атаках;

- 3) дифузія відповідальності: коли кілька дітей беруть участь у залякуванні, то у кожного почуття провини та відповідальності зменшується;

- 4) повторювальність атак: у результаті повторних актів знуцання над одним учнем іншими учнями він починає розглядатися як такий, що заслуговує на таке ставлення.

У закладах освіти, де адміністрація чи вчителі толерантно ставляться до проявів булінгу та не контролюють взаємодію між учнями, інтереси учнів шляхом нормативного регулювання, або ж самі вчителі чи школа культивують агресивну взаємодію та дух насильства як невід'ємні ознаки мужності, учні, як правило, негативно сприймають емоційний клімат самої школи, атмосферу визначають як небезпечну, що у свою чергу, провокує відповідні агресивні реакції. У такій школі учні проявляють систематичні агресивні дії як засіб самоствердження, самовираження в колективі, контролю своєї соціальної

позиції, задоволення соціальних потреб, встановлення лідерських позицій та досягнення певних цілей. Соціальне середовище відіграє визначальну роль у формуванні моделей поведінки учнів. З одного боку, середовище школи диктує ті матеріальні цілі, які можна досягти за допомогою насильства, а з іншого – зумовлює вибір на користь насильства як засобу самовираження (як з точки зору утвердження домінування, так

і з точки зору захисного механізму від агресії інших). І якщо в цих випадках адміністрація школи ніяк не реагує на такі прояви поведінки з боку хуліганів, то ними це часто сприймається як прийнятна форма поведінки та прийнятна норма в даному середовищі. В такому закладі освіти, де хулігану дозволили стати

домінуючим фактором у середовищі групи, несправедливість і зловживання часто стають регулярними і передбачуваними частинами досвіду групи [5].

Пропонуємо наступні профілактичні заходи в школі для запобігання булінгу, мобінгу:

1. Контроль вчителів за поведінкою дітей, взаємостосунками між дітьми (на перервах, у дворі школи). Дорослі, які працюють у дитячих колективах, повинні вчасно визначати ознаки мобінгу і своєчасно на них реагувати. Не можна недооцінювати ситуацію, приймаючи ситуації булінгу, мобінгу за пустощі.

2. Робота класного керівника. Необхідно припиняти будь-які прояви глузування, насилля, цькування і просто нетолерантного ставлення у класі. Застосовувати виключно безоцінкове судження. Виконувати свої функціональні обов'язки щодо об'єднання класу, згуртування учнів. Розробити спільно з учнями правила поведінки у класі, і слідкувати за їх дотриманням. Класному керівнику необхідно проводити класні години з теми «мобінг, булінг», можливо за участю практичного психолога, соціального педагога. Важливо говорити про цю проблему з усім колективом класу, розповідати учням про наслідки насилля, цькування, про відповідальність за такі дії, і формувати у них ефективні стратегії поведінки в таких ситуаціях, вчити, як захистити себе і допомогти іншому.

3. Допомога психологічної служби. Працівники шкільної психологічної служби мають проводити діагностику стану психологічного клімату класу, і виявити дітей, які зазнали або можуть піддаватися мобінгу зі сторони своїх однокласників. Звичайні діалоги, спостереження під час навчального процесу, анонімні анкетування, консультації з участю дітей, батьків і педагогів здатні виявити явні проблеми. За наслідками діагностичного дослідження необхідно спланувати системну або профілактично-просвітницьку, або вже корекційно-розвивальну роботу з класом, окремими учнями. З цією метою необхідно застосовувати професійний інструментарій (тренінгові програми, сучасні технології психологічного впливу, корекції та психотерапії), які пройшли експертизу та рекомендовані до використання у закладах освіти. Розпочинати цю роботу необхідно з учнями молодшого шкільного віку, опираючись на результати соціометрії, експертну оцінку стану благополуччя батьків 1-4-х класів.

4. Використання вчителями різноманітних методів роботи для профілактики: робота з художніми творами, які торкаються проблеми

цькування (під час читання учні співпереживають, порівнюють себе з героями твору, які відчувають страждання). Перегляд кінострічок відповідної спрямованості та проведення спільного обговорення переглянутого (наприклад, перегляд художнього фільму «Опудало» за повістю Ст. Железнякова (автор написав повість на основі випадку з внучкою)). Написання творів (есе) на тему булінгу, мобінгу (у процесі написання твору учень може висловити своє ставлення, відчути проблему).

5. Без батьківської роботи, спрямованої на виявлення та запобігання цькування,

а також агресивних дій з боку дітей, не обійтися в сучасній школі. Батьки здатні допомогти своїй дитині і запобігти цькуванню її в школі. Діти часто не знають, як самостійно розв'язати певні проблеми. Проблема булінгу, мобінгу – не виняток. Для батьків дуже важливо вміти попередити або належним чином відреагувати на ситуацію насилля, цькування, в які потрапляють їхні діти. Вони мають бути уважними, спілкуватися та підтримувати своїх дітей.

Роль батьків полягає в тому, щоб: підтримувати у дитини адекватну самооцінку; не піддавати її постійній опіці (гіперопіці); щоденно цікавитися у дитини не тільки навчальними досягненнями (оцінками), але і тим, як пройшов день (які відбувалися події протягом дня, особливо на перервах); запитувати про те, які у неї стосунки з однокласниками та вчителями; у яких заходах класу вона брала участь; чи спілкується вона зі старшими або молодшими дітьми.

Якщо батьки помітили будь-які проблеми, серйозно поставтеся до них, проведіть щиру бесіду з дитиною, при необхідності зверніться до вчителів/практичного психолога/соціального педагога. Якщо конфлікт не масштабний (стосується тільки двох дітей), дозвольте дитині самій вирішити його, підкажіть як краще це зробити, що і кому сказати: хай вона вчиться відстоювати свої інтереси, захищати себе самостійно (якщо це в її силах). У випадках, коли насилля, цькування вже почалося і в ваших силах усунути причини їх виникнення, допоможіть їй. Якщо, припустимо, обзивають через пишні форми, запишіть сина/дочку в спортивну секцію або купіть абонемент до спортивного залу, подбайте про її здорове і менш калорійне харчування. Якщо дитина поводиться невпевнено – допоможіть їй відчути себе впевненіше. Домовтеся з педагогом, щоб ваша дитина постійно брала участь у громадських заходах — це допоможе їй стати більш комунікабельною і впевненою, додасть соціального статусу. Поцікавтеся, які додаткові заняття відвідують її друзі, можливо їй захочеться також там бути, запишіть її на одне з таких занять. У складних випадках, коли учень стає відторгненим, ізольованим у класі – повідомте педагогів про недопустимість такої ситуації в освітньому середовищі, обговоріть стратегії допомоги. Відверто поговоріть з сином/дочкою, чи зможе він/вона самостійно впоратися з ситуацією/провокацією з боку однокласника/однокласників. Допоможіть їй відчути себе впевненіше. Пам'ятайте: дитина завжди має відчувати підтримку і любов з вашого боку [4].

Вчителям, соціальним педагогам, психологам важливо з 1-го класу привчати дитину до того, що ніхто не має права порушувати її особистий простір, ображати або висміювати. Нова українська школа передбачає

формування вчителями безпечного освітнього простору шляхом створення позитивного мікроклімату, оволодіння учнями навичками безпечної поведінки та толерантної міжособистісної взаємодії. Якщо дитина навчиться відстоювати свою честь і гідність, захищати свої інтереси та зупиняти негативні прояви цькування за допомогою соціально прийнятних форм поведінки (словесних повідомлень, звернення за допомогою до відповідальних дорослих), то у підлітковому віці (і у майбутньому дорослому житті) вона зможе захистити себе та інших.

Педагогічним працівникам рекомендуємо також веб-сайт www.stopbullying.com.ua, на якому школярі та батьки можуть знайти інформацію про булінг, його наслідки та можливі дії для подолання цієї проблеми. Інформація подається в інтерактивній та відповідній до віку дітей формі. Сайт містить важливу інформацію про ознаки булінгу, способи його попередження, а також варіанти реагування на нього для батьків та вчителів. На сайті пропонуються альтернативні булінгу види поведінки, як-от скейтбординг, блогінг або діджеїнг.

Працівникам психологічної служби рекомендуємо переглянути запис вебінару Наталії Жулі «Страшний звір по імені мобінг» [3].

Список використаних джерел

1. Булінг, або шкільне цькування: налякати поліцією не вдається, що ж роботи?
Електронний ресурс. – Режим доступу:
<https://www.radiosvoboda.org/a/28886363.html>
2. Булінг – важлива проблема для дітей в Україні. ЮНІСЕФ розпочинає кампанію проти булінгу. Електронний ресурс. – Режим доступу:
https://www.unicef.org/ukraine/ukr/media_31252.html
3. Жуля Н. Вебінар «Страшний звір по імені моббінг». Електронний ресурс /
Наталя Жуля. – Режим доступу: <http://knowledge.org.ua/vebinar-natali-zhulja-strashnyj-zver-po-imeni-mobbing/>
4. Мобінг в школі: як допомогти дитині подолати агресію в класі?
Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://kodwa.com.ua/mobing-v-shkoli-yak-dopomogti-ditini-podolati-agresiyu-v-klasi.html>
5. Стельмах С. Булінг у школі та його наслідки / С. Стельмах // Гуманізація навчально-виховного процесу: збірник наукових праць / За заг. ред. проф. В.І.Сипченка. – Вип LVI. – Слов'янськ: СДПУ, 2011. – С. 431-440.
6. Що таке булінг? Електронний ресурс. – Режим доступу:
www.stopbullying.com.ua
7. 40% дитячих самогубств – це наслідок булінгу з боку однолітків.
Електронний ресурс.

**План заходів
щодо запобігання та протидії булінгу на 2024 рік**

№ п/п	Назва заходу	Цільова аудиторія	Термін виконання	Відповідальний
<i>Інформаційно-профілактичні заходи</i>				
1	Обговорення питання протидії булінгу на загальношкільній батьківській конференції	Батьки здобувачів освіти	Вересень	Директор Лилак Ю.Б.
2	Засідання методичного об'єднання класних керівників на тему «Протидія булінгу в учнівському колективі»	Класні керівники 1-9 класів	Жовтень	Заступник директора з НВР Кульбанська Н.З.
3	Розробка пам'ятки «Маркери булінгу»	Педагогічний колектив	Жовтень	Педагог-організатор Лилак О.Б.
4	Складання порад «Як допомогти дітям упоратися з булінгом»	1 – 9 класи	Упродовж року	Практичний психолог Антоневич І.В.
5	Контроль стану попередження випадків булінгу	Нарада при директорі	Квітень	Директор Лилак Ю.Б.
6	Круглий стіл для педагогічного колективу «Безпечна школа. Маски булінгу»	Педагогічний колектив	Березень	Практичний психолог Антоневич І.В.
7	Вивчення законодавчих документів, практик протидії цькуванню	Педагогічний колектив	Упродовж року	Соціальний педагог Антоневич І.В.
<i>Формування навичок дружніх стосунків здобувачів освіти</i>				
1	Проведення ранкових зустрічей з метою формування навичок дружніх стосунків	Учні 1-4 класів	Упродовж року	Класні керівники
2	Створення морально	Учні 1-9	Упродовж	Класні керівники

	безпечного освітнього простору, формування позитивного мікроклімату та толерантної міжособистісної взаємодії в ході годин спілкування, тренінгових занять	класу	року	
3	Перегляд кінострічок відповідної спрямованості	Учні 5 – 9 класу	Упродовж року	Учитель інформатики
4	Дискусія «Як довіряти й бути вдячним»	Учні 8-9 класу	Січень	Соціальний педагог Антоневич І.В.
5	Відпрацювання теми особистої гідності в ході вивчення літературних творі, на уроках історії	Учні 1-9 класів	Упродовж року	Класні керівники, учителі літератури, історії
6	Проведення заходів в рамках Всеукраїнського тижня права «Стоп булінгу»	Учні 1-9 класів	10-14 грудня	Класні керівники, учителі правознавства, практичний психолог
7	Проведення заходів в рамках тематичного тижня «Тиждень дитячих мрій та добрих справ»	1-9	17-21 грудня	Класні керівники, учителі-предметники
<i>Психологічний супровід</i>				
<i>Діагностичний етап</i>				
1	<ul style="list-style-type: none"> – Спостереження за міжособистісною поведінкою здобувачів освіти; – опитування (анкетування) учасників освітнього процесу; - діагностика мікроклімату, згуртованості класних колективів та емоційних станів учнів; – дослідження наявності 	Усі категорії учасників освітнього процесу	Упродовж року (За потребою)	Класні керівники, соціальний педагог Антоневич І.В.

	референтних груп та відторгнених в колективах;			
2	Створення бази інструментарію для діагностування рівня напруги, тривожності в учнівських колективах		Вересень	Практичний психолог Антоневич І.В.
3	Діагностика стану психологічного клімату класу	Учні 1-9 класів	Упродовж року	Практичний психолог Антоневич І.В.
4	Спостереження під час навчального процесу, позаурочний час	Учні 1-9 класів	Упродовж року	Практичний психолог Антоневич І.В.
5	Консультаційна робота з учасниками освітнього процесу	Учні 1-9 класів	Упродовж року	Практичний психолог Антоневич І.В..
6	Профілактично-просвітницька, корекційно-розвивальна робота з учасниками освітнього процесу	Учні 1-9 класів	Упродовж року	Практичний психолог Антоневич І.В.
<i>Робота з батьками</i>				
1	Тематичні батьківські збори «Протидія цькуванню в учнівському колективі»	Учні 1-9 класів	Упродовж року	Класні керівники
2	Поради батькам щодо зменшення ризиків булінгу та кібербулінгу для своєї дитини	Учні 1-9 класів	Упродовж року	Практичний психолог Антоневич І.В.
3	Тренінг «Як навчити дітей безпеці в Інтернеті»	За запитом	Січень – Лютий	Практичний психолог Антоневич І.В.
4	Інформаційна робота через інтернет-сторінки		Упродовж року	Педагог-організатор Лилак О.Б.

ПОЛОЖЕННЯ АНТИБУЛІНГОВА ПОЛІТИКА ВСТУП

Основним завданням сучасного закладу, що підтверджується й поширюється Міністерством освіти і науки України та Міжнародною організацією ЮНІСЕФ є створення нового освітнього простору, головними засадами якого є створення безпечного навчального середовища, а також забезпечення прав, свобод та інтересів дітей. Концепція «Нова українська школа» (НУШ) вимагає реформування існуючого алгоритму розвивальної, корекційної та профілактичної роботи, адже дуже часто в освітніх закладах постає проблема булінгу та порушення норм поведінки учнями, що не дозволяє в повному обсязі досягти поставлених демократичних орієнтирів. Важливою умовою ефективності роботи працівників психологічної служби є розставлення пріоритетів та цілей, викладених комітетом ООН:

- взаєморозуміння;
- взаємоповага;
- дружня атмосфера;
- пріоритет прав людини;
- толерантність;
- постійний розвиток;
- активна життєва позиція;
- здоровий спосіб життя;
- людяність;
- порядність;
- повага до приватного життя;
- мир;
- єдина країна.

З огляду на те, що створення концепції нового освітнього простору є надзвичайно складним завданням, пропонуємо створити «Кодекс безпечного освітнього середовища» (КБОС), згідно положень та принципів УГОДИ, яка регулює стосунки між усіма учасниками освітнього процесу.

Головною метою КБОС у закладі є навчання дітей і дорослих безпечній взаємодії в освітньому процесі, а також захист дітей від насильства та зловживань з боку однолітків і дорослих (батьків, опікунів або працівників навчальних закладів).

Розділ I ЗАВДАННЯ КБОС

Маючи на меті створити безпечний освітній простір, необхідно чітко сформулювати та зазначити завдання, які регламентують засади КОДЕКСУ.

Аналізуючи питання безпечного освітнього середовища були визначені основні завдання КОДЕКСУ в гімназії:

1. Визначити поняття «булінгу» та його види; виявити чинники, які перешкоджають безпеці учасників освітнього процесу;

2. Відпрацювати систему узгоджених поглядів і уявлень учнів, педагогів, психолога, батьків на освітнє середовище школи;
3. Обґрунтувати умови організації безпечного освітнього середовища та вимоги (критерії) до його ефективної організації для кожного учасника освітнього процесу згідно УГОДИ;
4. Скласти доступний алгоритм реагування та протидії булінгу;
5. Сформулювати конкретні рекомендації учням, педагогічним працівникам, адміністрації, батькам щодо організації безпечного середовища в навчальному закладі.

Розділ II БУЛІНГ

Булінг (знущання, цькування, залякування) – це зарозуміла, образлива поведінка, пов'язана з дисбалансом влади, авторитету або сили. Булінг проявляється в багатьох формах: є вербальна, фізична, соціальна форми булінгу, а також кіберзалякування.

Стаття 1. Вербальний булінг

Словесне знущання або залякування за допомогою образливих слів, яке включає в себе постійні образи, погрози й неповажні коментарі про кого-небудь (про зовнішній вигляд, релігію, етнічну приналежність, інвалідність, особливості стилю одягу і т. п.).

Стаття 2. Фізичний булінг

Фізичне залякування або булінг за допомогою агресивного фізичного залякування полягає в багаторазово повторюваних ударах, стусанах, підніжках, блокуванні, поштовхах і дотиках небажаним і неналежним чином.

Стаття 3. Соціальний булінг

Соціальне залякування або булінг із застосуванням тактики ізоляції припускає, що когось навмисно не допускають до участі в роботі групи, трапеза це за обіднім столом, гра, заняття спортом чи громадська діяльність.

Стаття 4. Кіберзалякування

Кіберзалякування (кібернасильство) або булінг у кіберпросторі полягає у звинуваченні когось з використанням образливих слів, брехні та неправдивих чуток за допомогою електронної пошти, текстових повідомлень і повідомлень у соціальних мережах. Сексистські, расистські та подібні їм повідомлення створюють ворожу атмосферу, навіть якщо не спрямовані безпосередньо на дитину.

Розділ III РЕАГУВАННЯ ТА ПРОТИДІЯ БУЛІНГУ

Правила, що регулюють відносини між адміністрацією гімназії, педагогічним колективом, здобувачами освіти, батьками та місцевою громадою прописані в УГОДІ, що була прийнята загальними зборами від 9 грудня 2019 року (протокол № 3). У цьому розділі запропоновано реагування та протидія булінгу.

ПОРЯДОК подання та розгляду (з дотриманням конфіденційності) заяв про випадки булінгу (цькування) в гімназії Загальні питання

1. Цей Порядок розроблено відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)».
2. Цей Порядок визначає процедуру подання та розгляду заяв про випадки булінгу (цькуванню).
3. Заявниками можуть бути здобувачі освіти, їх батьки/законні представники, працівники та педагогічні працівники гімназії та інші особи.
4. Заявник забезпечує достовірність та повноту наданої інформації.
5. У цьому Порядку терміни вживаються у таких значеннях:
Булінг (цькування) – діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Типовими ознаками булінгу (цькування) є:

1. систематичність (повторюваність) діяння;
2. наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);
3. дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого.

Подання заяви про випадки булінгу (цькування)

1. Здобувачі освіти, працівники та педагогічні працівники, батьки та інші учасники освітнього процесу, яким стало відомо про випадки булінгу (цькування), учасниками або свідками якого стали, або підозрюють його вчинення по відношенню до інших осіб за зовнішніми ознаками, або про які отримали достовірну інформацію від інших осіб зобов'язані повідомляти директору гімназії.
2. Розгляд та неупереджене з'ясування обставин випадків булінгу(цькування) здійснюється відповідно до поданих заявниками заяв про випадки булінгу (цькування) (далі – Заява).
3. Заяви, що надійшли на електронну пошту гімназії отримує секретар-друкарка, яка зобов'язана терміново повідомити керівника закладу та відповідальну особу.
4. Прийом та реєстрацію поданих Заяв здійснює відповідальна особа, а в разі її відсутності – особисто директор гімназії або його заступник.
5. Заяви реєструються в окремому журналі реєстрації заяв про випадки булінгу (цькування).
6. Форма та примірний зміст Заяви оприлюднюється на офіційному веб-сайті закладу.
7. Датою подання заяв є дата їх прийняття.
8. Розгляд Заяв здійснює директор гімназії з дотриманням конфіденційності.

Відповідальна особа

1. Відповідальною особою призначається працівник гімназії з числа педагогічних працівників.
2. До функцій відповідальної особи відноситься прийом та реєстрація Заяв, повідомлення директора гімназії.
3. Відповідальна особа призначається наказом директора гімназії.
4. Інформація про відповідальну особу та її контактний телефон оприлюднюється на офіційному веб-сайті закладу.

Комісія з розгляду випадків булінгу (цькування)

1. За результатами розгляду Заяви директор гімназії видає рішення про проведення розслідування випадків булінгу (цькування) із визначенням уповноважених осіб.
2. З метою розслідування випадків булінгу (цькування) уповноважені особи мають право вимагати письмові пояснення та матеріали у сторін.
3. Для прийняття рішення за результатами розслідування директор гімназії створює комісію з розгляду випадків булінгу (цькування) (далі – Комісія) та скликає засідання.
4. Комісія створюється наказом директора гімназії.
5. До складу комісії можуть входити педагогічні працівники (у тому числі психолог, соціальний педагог), батьки постраждалого та булера, директор гімназії та інші заінтересовані особи.
6. Комісія у своїй діяльності керується законодавством України та іншими нормативними актами.
7. Якщо Комісія визначила, що це був булінг (цькування), а не одноразовий конфлікт чи сварка, тобто відповідні дії носять систематичний характер, то директор гімназії зобов'язаний повідомити уповноважені органи Національної поліції (ювенальна поліція) та службу у справах дітей.
8. У разі, якщо Комісія не кваліфікує випадок як булінг (цькування), а постраждалий не згодний з цим, то він може одразу звернутись до органів Національної поліції України із заявою, про що директор гімназії має повідомити постраждалого.
9. Рішення Комісії приймаються більшістю її членів та реєструються в окремому журналі, зберігаються в паперовому вигляді з оригіналами підписів всіх членів Комісії.
10. Потерпілий чи його/її представник можуть звертатися відразу до уповноважених органів Національної поліції України (ювенальна поліція) та службу у справах дітей з повідомленням про випадки булінгу (цькування).
11. Батьки зобов'язані виконувати рішення та рекомендації Комісії.

Терміни подання та розгляду Заяв

1. Заявники зобов'язані терміново повідомляти керівнику закладу про випадки булінгу (цькування), а також подати Заяву.
2. Рішення про проведення розслідування із визначенням уповноважених осіб видається протягом 1 робочого дня з дати подання Заяви.
3. Розслідування випадків булінгу (цькування) уповноваженими особами здійснюється протягом 3 робочих днів з дати видання рішення про проведення розслідування.

4. За результатами розслідування протягом 1 робочих дня створюється Комісія та призначається її засідання на визначену дату але не пізніше чим через 3 робочих дні після створення Комісії.

5. Директор гімназії зобов'язаний повідомити уповноважені органи Національної поліції (ювенальна поліція) та службу у справах дітей про кваліфікований Комісією випадок булінгу (цькування) протягом одного дня.

Реагування на доведені випадки булінгу

1. На основі рішення комісії з розгляду випадків булінгу (цькування), яка кваліфікувала випадок як булінг (цькування), а не одноразовий конфлікт чи сварка, тобто відповідні дії носять систематичний характер, директор гімназії:

- повідомляє уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України (ювенальна поліція) та службі у справах дітей про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти;

- забезпечує виконання заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг, стали його свідками або постраждали від булінгу (цькування) (далі – Заходи).

2. Заходи здійснюються заступником директора з виховної роботи у взаємодії з практичним психологом гімназії та затверджуються директором закладу.

3. З метою виконання Заходів можна запроваджувати консультаційні години у практичного психолога, створювати скриньки довіри, оприлюднювати телефони довіри.

Відповідальність осіб причетних до булінгу (цькування)

1. Відповідальність за булінг (цькування) встановлена статтею 173 п.4 Кодексу України про адміністративні правопорушення такого змісту:

«Стаття 173 п.4». Булінг (цькування) учасника освітнього процесу.

Булінг (цькування), тобто діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого, - тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, - тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.

Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене малолітніми або неповнолітніми особами віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, -тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин.

Діяння, передбачене частиною другою цієї статті, вчинене малолітньою або неповнолітньою особою віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, - тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від ста до

двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.

Неповідомлення директором закладу уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу – тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням до двадцяти процентів заробітку.

Розділ IV

АЛГОРИТМ ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ БУЛІНГУ

1. Ознайомлення учасників освітнього процесу з нормативно- правовою базою та регулюючими документами щодо превенції проблеми насилля в освітньому середовищі.
2. Проведення зустрічей, круглих столів, семінарів, тренінгів із залученням представників правоохоронних органів, служб соціального захисту, медичних установ та інших зацікавлених організацій.
3. Запровадження програми правових знань у формі гурткової, факультативної роботи.
4. Організація роботи гуртків, факультативів із психології.
5. Створення інформаційних куточків для учнів із переліком організацій, до яких можна звернутися у ситуації насилля та правопорушень.
6. Ознайомлення учителів і дітей з інформацією про прояви насильства та його наслідки.
7. Батьківські збори –це форма організації спільної діяльності батьків, учителів, практичного психолога та соціального педагога, яка передбачає їх спілкування з метою обговорення актуальних питань навчання і виховання, ухвалення рішень.
8. Консультації - форма роботи з батьками, яка передбачає надання фахівцями психологічної служби допомоги батькам із різних проблем родинного виховання.
9. Педагогічний консиліум - форма спілкування учнів, учителів, фахівців психологічної служби навчального закладу та батьків, метою якої є цілісне, різнобічне вивчення особистості учня, вироблення єдиної педагогічної позиції; визначення головних напрямів удосконалення виховного процесу зусиллями вчителів, батьків, самого учня; тренінги спілкування, методики оволодіння аутотренінгом.
10. Для успішного попередження та протидії насильству треба проводити заняття з навчання навичок ефективного спілкування та мирного розв'язання конфліктів.

Розділ V

МОНІТОРИНГ КБОС

Моніторинг за реалізацією антибулінгової політики

1. Директор гімназії призначає уповноважену особу за реалізацію антибулінгової політики
2. Призначена особа відповідає за реалізацією антибулінгової політики, реагування на будь-які сигнали щодо його порушення, а також за внесення пропозицій стосовно внесення змін до антибулінгової політики.

3. Кожні півроку відповідальна особа повинна проводити загальний моніторинг рівня виконання вимог антибулінгової політики працівниками гімназії. Зразок анкети для проведення моніторингу наведено в Додатку .
4. Під час проведення такого загального моніторингу працівники гімназії можуть подавати пропозиції стосовно внесення змін до антибулінгової політики та повідомляти про порушення її вимог на території гімназії.
5. На основі результатів анкет працівників гімназії відповідальна особа має підготувати звіт та передати його директору гімназії.

Враховуючи результати моніторингу, директор гімназії повинен внести необхідні зміни до антибулінгової політики та повідомити про них працівників гімназії.

Функціональні обов'язки відповідального за моніторинг дотримання положень КБОС

1. Отримання повідомлень про ризики для дітей і реагування на них;
2. Проведення не рідше ніж один раз на рік загального моніторингу рівня виконання вимог КБОС та реагування на будь-які сигнали щодо його порушення. Для цього можна використовувати метод анкетування, опитування тощо (*зразок додається*). Під час проведення такого загального моніторингу працівники гімназії мають змогу подавати пропозиції щодо внесення змін до КБОС та повідомляти про порушення його вимог на території закладу;
3. Надання пропозицій щодо внесення можливих змін у КБОС;
4. Підготовка звіту за результатами анкет працівників гімназії та подання його директору гімназії. Враховуючи результати моніторингу, директор гімназії повинен внести необхідні зміни до КБОС та повідомити про них працівникам;
5. Консультування працівників гімназії щодо конкретних випадків порушення безпеки дитини;
6. Роз'яснення у разі потреби батькам, дітям положень КБОС, надання інформації щодо їх змін;
7. Інформування (у разі потреби) про випадки порушення безпеки дитини (ризик, загрози, насильство) компетентних установ, таких як поліція (шкільні офіцери поліції), соціальні служби.

Показники виконання вимог антибулінгової політики

Гімназія запровадила та виконує антибулінгову політику.

1. У гімназії запроваджено реалізацію антибулінгової політики, яка містить принципи захисту дітей від насильства.
2. Стратегія і відповідні принципи захисту дітей дотримуються всіма працівниками гімназії, включно з волонтерами та практикантами.
3. Стратегія визначає такі питання:
  - порядок повідомлення та втручання, де поетапно зазначено, що слід робити, коли дитина стала жертвою насильства або її безпеці загрожують незнайомі люди, члени родини чи працівники гімназії;
  - правила захисту особистих даних, які визначають методи збереження та поширення інформації про дітей;
  - правила захисту зображень дітей, які визначають, як можна знімати дітей на фото або відео та поширювати їх зображення;

- правила доступу дітей до мережі Інтернет і їх захисту від шкідливих матеріалів, розміщених у ній, включно з призначенням особи або осіб, відповідальних за нагляд за безпечним використанням комп'ютерної мережі.
  - принципи безпечних відносин між працівниками гімназії та дітьми, включно з повним описом поведінки, яка є неприйнятною при спілкуванні з дітьми.
4. Директором гімназії призначено особу, відповідальну за реалізацію антибулінгової політики, при цьому чітко визначено всі її завдання.
5. У гімназії затверджено документ під назвою «Кодекс безпечного освітнього середовища Херсонської гімназії № 6», який затверджено рішенням педагогічної ради 25.11.2019 протокол № 4.

Гімназія здійснює нагляд за своїми працівниками для запобігання випадкам насильства проти дітей.

1. Прийняття на роботу нових працівників із перевіркою їх біографічних даних, характеристик і придатності для роботи з дітьми.
2. У випадках, коли виникають підозри щодо можливих загроз безпеці дітей або застосування насильства проти дітей працівниками гімназії, у гімназії завжди дотримуються вимог, зазначених у антибулінгової політики.

Гімназія проводить навчання своїх працівників з питань захисту дітей від насильства та надання їм допомоги в небезпечних ситуаціях.

1. Усі працівники гімназії, включно із практикантами, ознайомлені з антибулінговою політикою.
2. Усі працівники гімназії знають, як розпізнати чинники ризику й ознаки насильства проти дітей, а також правові аспекти захисту дітей (обов'язковість втручання для залучення правоохоронної системи).
3. Щонайменше один учитель або класний керівник гімназії пройшов навчання з методів та інструментів, які використовуються для навчання дітей захисту від насильства та зловживань (також при використанні Інтернету), має плани відповідних занять і навчальні матеріали для дітей.
4. Класні керівники пройшли інструктаж з питань запобігання випадкам знущань над однолітками серед дітей і реагування на них.
5. Працівники гімназії мають доступ до інформації про можливість отримання допомоги у випадках, коли підозрюється застосування насильства проти дітей, разом із контактними даними місцевих установ, які працюють в області захисту дітей і надають допомогу в надзвичайних ситуаціях (поліція, суд із сімейних питань, кризовий центр, центр соціальних послуг, медичні центри).

Гімназія проводить навчання батьків з питань виховання без застосування насильства та захисту дітей від насильства.

Виконання вимог означає:

1. На вебсайті гімназії для батьків є вся необхідна інформація з таких питань:
  - виховання дітей без застосування насильства;
  - захист дітей від насильства та зловживань, загрози для дітей у мережі Інтернет;
  - можливості для вдосконалення навичок виховання;
  - контактні дані установ, які надають допомогу в складних ситуаціях.
2. Усі батьки ознайомилися з антибулінговою політикою.

Показники виконання вимог стандарту:

- кількість батьків, ознайомлених з антибулінговою політикою

У гімназії дітей навчають, які права вони мають і як вони можуть захистити себе від насильства.

1. У гімназії на годинах спілкування організовано заняття для дітей з питань прав дитини та захисту від насильства і зловживань (також у мережі Інтернет).
2. Діти знають, до кого вони мають звертатися за порадами та допомогою у випадках насильства і зловживань.
3. У гімназії є електронні **навчальні матеріали** для дітей (книги, брошури, листівки) з питань прав дитини, захисту від ризиків насильства та зловживань, правил безпечної поведінки в мережі Інтернет.
4. Діти мають доступ до інформації про права дитини та можливості отримання допомоги в складних ситуаціях, зокрема про безкоштовні гарячі лінії для дітей і молоді на сайті гімназії.

Гімназія проводить моніторинг своєї діяльності та регулярно перевіряє її на відповідність прийнятим стандартам захисту дітей.

1. Прийняті правила та процедури для захисту дітей переглядаються щонайменше один раз на рік.
2. У рамках проведення контролю за дотриманням правил і процедур для захисту дітей у гімназії проводяться консультації з дітьми та їхніми батьками (опікунами).
3. Щорічно готується внутрішній звіт про виконання в гімназії антибулінгової політики.

Заключні положення

1. Кодекс БОС гімназії стає чинним в день його оприлюднення.
2. Оприлюднення документа має відбуватися таким чином, щоб він був доступний усім працівникам гімназії, через його розміщення на сайті гімназії.

**Порядок подання та розгляду звернень
про випадки булінгу в закладі від учнів, їх батьків, законних
представників, інших осіб**

1. Учасники освітнього процесу у разі виявлення ознак чи факторів, що можуть вказувати на насильство, булінг, складні життєві обставини, жорстоке поведіння з дитиною/працівником закладу освіти або ризики щодо їх виникнення стосовно дитини/працівника закладу освіти, можуть подати письмову заяву уповноваженій особі закладу освіти (Антоневич Ірині Володимирівні – соціальному педагогу). Заява подається у письмовому вигляді на ім'я керівника освітнього закладу відповідно до Закону України «Про звернення громадян». Право подати заяву мають здобувачі освіти, їх батьки, педагоги, інші учасники освітнього процесу. Заява заповнюється державною мовою, розбірливим почерком. Виправлення не допускаються. У заяві необхідно вказати: прізвище, ім'я, по батькові заявника, адресу фактичного проживання, контактний телефон; статус (постраждалий чи свідок булінгу); навести розгорнутий виклад фактів; інформацію щодо джерела отримання інформації; тривалість; дата подання заяви та особистий підпис.
2. Наказом по закладу освіти створюється Комісія з розгляду випадків булінгу (цькування) за участі педагогічних працівників, практичного психолога школи, батьків потерпілого та булера, керівника закладу, інших зацікавлених осіб.
3. Уповноважена особа закладу освіти у 3-денний період з моменту отримання заяви скликає засідання Комісії з розгляду випадків насильства, булінгу (цькування).
4. Уповноважена особа у разі виникнення підозри, або отримання заяви щодо насильства, булінгу, жорстокого поведіння з дитиною/працівником закладу освіти або якщо є реальна загроза його вчинення (удома, з боку однолітків, з боку інших) проводить зустріч із особою, стосовно якої є інформація про жорстоке поведіння, намагається розговорити, встановити контакт, довірливі стосунки та надати емоційну підтримку; проявити інтерес, дружелюбність, щирість, теплоту і симпатію, постраждала особа має відчувати, що її дійсно чують і розуміють. У процесі розмови, якщо особа підтверджує факт жорстокого поведіння чи насильства щодо неї, уповноваженій особі необхідно з'ясувати терміни подій, які відбулися, та отримати їх опис.
5. Комісія з розгляду випадків насильства, булінгу (цькування) у 7-денний період з моменту отримання заяви проводить розслідування, з'ясовує всі обставини та за результатами розслідування приймає відповідне рішення та рекомендації. За підсумками роботи комісії складається протокол.
6. Для прийняття рішення та вжиття відповідних заходів реагування результати проведеного розслідування узагальнюються наказом по закладі освіти.
7. Якщо випадок цькування був одноразовим, питання з налагодження мікроклімату в дитячому середовищі та розв'язання конфлікту вирішується у межах закладу освіти учасниками освітнього процесу. Результат розслідування

та рішення комісії доводиться керівником закладу до відома постраждалого. У випадку, якщо постраждалий не згодний з рішенням комісії, керівник закладу повідомляє про право звернутися із заявою до органів Національної поліції України.

8. Якщо комісія визнала, що це був булінг, а не одноразовий конфлікт, то керівник закладу освіти повідомляє уповноважені підрозділи органів Національної поліції України та Службу у справах дітей.

9. Уповноважена особа або особа, яка її замінює у разі відсутності відповідно до наказу про склад комісії, згідно з протоколом засідання комісії відповідає за виконання та моніторинг запланованих заходів відновлення та нормалізації психологічного клімату в закладі освіти та визначених рекомендацій для учасників булінгу (цькування).

10. Рішення Комісії з розгляду випадків булінгу реєструється в окремому журналі (паперовий вигляд) з оригіналами підписів усіх її членів.

11. Не залежно від рішення комісії, керівник закладу забезпечує виконання заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг (цькування), стали його свідками або постраждали від нього.

Зразок заяви

Директору
Студінської гімназії
Лилаку Ю.Б.

_____

(прізвище, ім'я, по батькові заявника)

_____

(адреса фактичного місця проживання)

_____

Контактний телефон _____

Адреса електронної поштової
скриньки _____

Заява

Доводжу до Вашого відома, що _____

ОПИС СИТУАЦІЇ ТА КОНКРЕТНИХ ФАКТІВ

_____

Прошу терміново провести розслідування ситуації, що склалася.

Дата

Підпис

Керівник закладу:

- Розглядає таке звернення та реєструє у журналі обліку звернень та повідомлень про жорстоке поводження з дітьми або загрозу його вчинення;
- З'ясовує усі обставин булінгу відповідно до Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення, затвердженого спільним наказом Міністерства соціальної політики України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України № 564/836/945/577;
- Скликає засідання комісії з розгляду випадків булінгу та окреслює подальші дії. До складу такої Комісії можуть входити педагогічні працівники, (у тому числі психолог,) батьки постраждалого та булера, керівник закладу та інші зацікавлені особи.

Якщо комісія визнала, що це був булінг, а не одноразовий конфлікт, то керівник закладу повідомляє уповноважені підрозділи органів Національної поліції України та Службу у справах дітей. У разі, якщо Комісія не кваліфікує випадок як булінг (цькування), а постраждалий не згодний з цим, то він може одразу звернутися до органів Національної поліції України із заявою, про що керівник закладу освіти має повідомити постраждалого.

Але за будь-якого рішення комісії керівник закладу забезпечує психологічну підтримку усім учасникам випадку.

Рішення Комісії реєструється в окремому журналі, зберігається в паперовому вигляді з оригіналами підписів всіх членів Комісії.

Психологічний супровід таких осіб здійснює соціальний педагог у взаємодії із практичним психологом. З цією метою можна запровадити консультаційні години у практичного психолога і соціального педагога, скриньки довіри, оприлюднення телефонів довіри, зокрема:

- Дитяча лінія 116 111 або 0 800 500 225 (з 12.00 до 16.00);
- Гаряча телефонна лінія щодо боулінгу 116 000;
- Гарячая лінія з питань запобігання насильству 116 123 або 0 800 500 335;
- Уповноважений Верховної Ради з прав людини 0 800 50 17 20;
- Уповноважений Президента України з прав дитини 0 44 255 76 75;
- Центр надання безоплатної правової допомоги 0 800 213 103;
- Національна поліція України 102. Новоприйнятий Закон передбачає низку штрафів за цькування. - Штрафи за булінг становитимуть від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів, тобто від 850 до 1700 гривень або від 20 до 40 годин громадських робіт.
- Якщо булінг вчинено групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, штраф буде більшим — від 100 до 200 мінімумів (1700 - 3400 гривень) або громадські роботи на строк від 40 до 60 годин.
- Неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу учасника освітнього процесу тягне за собою накладення штрафу від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до 1 місяця з відрахуванням до 20 відсотків заробітку.

**Порядок реагування
на доведені випадки булінгу та відповідальність осіб
причетних до булінгу**

1. Керівник закладу освіти має розглянути звернення.
2. Керівник закладу освіти створює комісію з розгляду випадків булінгу, яка з'ясовує обставини булінгу.
3. Якщо комісія визнала, що це був булінг, а не одноразовий конфлікт, то керівник закладу освіти повідомляє уповноважені підрозділи органів Національної поліції України та Службу у справах дітей.
4. Особи, які за результатами розслідування є причетними до булінгу, несуть відповідальність відповідно до частини другої статті 13 (вчинення правопорушень за статтею 1734) Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Соціальний педагог

Ірина АНТОНЕВИЧ